

totum legi Dei, & in illa assidue meditatur. Quod ut etiam nostra lectio significet, oportet in his participijs, accommodantes, & conquirentes, aliquid subintelligere, per quod oratio imperfecta perficiatur, hoc modo: Accommodantes animam suam in lege altissimi, & conquirentes in ea (nam illud; in lege altissimi; ad utrunque participium est referendum) hi soli illa quæ dixi præstabunt. Vnus scriptus codex habuit per genitium singularis numeri; accommodantis animam suam. quomodo videri potest interpretem vertisse, quòd genitium singularem habeant Græca. Quæ lectio si recipiatur, sensus erit: Accommodantis animam suam & conquirentis in lege, supple sunt ea quæ modò dixi non esse artificum, aut sunt ea quæ sequuntur. Sunt enim qui hanc partem satis obscuram in Græcis referunt ad principium capitis sequentis, hoc modo vertentes: Veruntamen qui dat animum suum legi Dei, & meditatur in ea, sapientiam omnium antiquorum exquiret. Nam quod nos legimus, sapiens, Græcis non est. Ita & in nostra lectione hæc pars referri potest ad sequentia, ut oratio sic perficiatur: Accommodantes animam suam in lege altissimi, hi facient quæ modò dicam. Porrò legendum potius singulariter; animam suam; quàm animas suas, ut quidam legunt, ex Græcis est manifestum. Ponitur autem anima pro animo. Rectius enim dicimus accommodare animum alicui rei quàm animam. Quòd si quis secundum receptam intelligentiam hæc participia referre volet, & coniungere cum præcedenti sententia, sensus erit, quòd artifices illi confirmabunt res huius mundi, ita tamen ut accommodent animam suam legi altissimi, illi scilicet quæ decalogo continetur qui ad omnes pertinet, si velint animam suam saluam esse.

CAPVT TRIGESIMVMNONVM.

1 Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens, & in prophetis vacabit.

Istio, sapiens, Græcis non est, ut modò dictum est: Suppositum enim verbi, exquiret, petendum est ex fine præcedentis capitis. Postquam ergo superiori capite descripsit officia & exercitia opificum, hic describit actiones eius qui sapientiæ studiosus est, qui in nostra lectione intelligendus est significari nomine sapientis, ostenditque primò per quas actiones sapientia singularis obtineatur, ac deinde quis sit fructus perceptæ sapientiæ. Inter actiones ergo ad obtinendam sapientiam necessarias primo loco ponit exquirere sapientiam omnium veterum qui præcedentibus temporibus fuerunt, quærendo scilicet eorum scripta, eaque diligenter legendo, & quia inter eos præcipuum locum obtinent prophetae, rectè de eis peculiariter subiungit; Et in Prophetis vacabit, vel, ut habent Græca, *ἐν προφηταῖς*, in prophetijs; sed id eòdem

eodem recidit. Vacatur enim in prophetis, dum in eorum scriptis quis occupatur, seseque exercet. Nam pro, vacabit, est ἀσχοληθήσεται, hoc est, occupatus erit.

2 Narrationem virorum nominatorum conseruabit, & in versutias parabolaram simul introibit.

PRO, narrationem, est διήγησις, aut, vt quidam habent, διήγησις: quæ dictio propriè significat enarrationes & expositiones, vt ea videatur hic significari sacrarum scripturarum & prophetarum explicatio, quæ à viris nominatis, hoc est, celebribus & magni nominis fit, vel æditis libris, vel viua voce. Itaque post lectionem sacrarum scripturarum, rectè secundo loco insinuat sapientiæ studioso requirendos celebrium virorum commentarios & expositiones, ne suæ fidat nimis intelligentiæ, easque diligenter obseruandas, conseruandas, & retinendas. Iam cum sequitur; & in versutias parabolaram simul introibit; rectè intelligitur quòd simul cum nominatis illis viris ingredietur in versutias parabolaram, ad intelligendum scilicet eas adiutorio illorum. Potest tamen etiam per διήγησις, hoc est, enarrationem virorum intelligi, non commentarij sacram scripturam exponentes, sed absolute elocutio sapientiæ & enarratio, vt etiam pertineat ad authores sacrarum scripturarum, quæ continent narrationem virorum celebrium. Quoniam autem in scripturis sacris & aliorum sapientum scriptis præter prophetas peculiari indigent inquisitione parabolæ per sese obscuræ, & tamen multam in se continentem vtilitatem, rectè etiam de eis peculiariter subiungit; Et in versutias parabolaram simul introibit. Vbi præter sensum dictum dictio, simul, etiam referri potest ad prophetas, vt significetur quòd non solum vacabit in prophetis, sed quòd simul etiam se ingeret in lectionem parabolaram. Prophetis enim vacandum est, propter cognitionem futurorum: parabolis, propter ea quæ ad vitæ institutionem & recta consilia danda pertinent. Versutias enim parabolaram vocat, acutas subtilesque sententias, quæ à sapientibus de vita doctè & ingeniosè pronuntiatae sunt, & ad varia verti & accommodari possunt. vnde rectè dicuntur versutiæ, vocabulo in bonum accepto: sicut & Græcis hic dicuntur σρόφα, à σρέφω, quod est vertere. De eisdem subditur ad explicandum quomodo in versutijs parabolaram introibit sapientiæ studiosus.

3 Occulta prouerbiorum exquiret, & in absconditis parabolaram conuersabitur.

Idem significatur per prouerbia & parabolas, vt dictum est prolixè in commentarijs super Prouerbia Salomonis, quamuis hic accipi possint hæc dictiones in suo proprio significato: vt prouerbia sint quæ adagia dicimus, sententiæ scilicet graues, quæ in ore omnium versantur, & ad vitæ institutionem pertinent: Parabolæ verò, similitudines & comparatio-

In princ.
primi ca-
pitis.

rationes vnius rei ad aliam, quales sunt parabolaë Euangelicæ à Salvatore ita pronuntiatæ, vt absconditæ sint, & reconditum habeant sensum, indigentes multa indagine, & explicatione.

- 4 In medio magnatorum ministrabit, & in conspectu præfidis apparebit.
- 5 In terram alienigenarum gentium pertransiet, bona enim & mala in hominibus tentabit.

MAlè à multis legitur, in omnibus, cùm legendum esse, in hominibus, sicut habet Rabanus & pleraque scripta, manifestum sit ex Græcis, quæ habent *ἐν ἀνθρώποις*, in hominibus. Quidam has duas sententias intelligunt, vt significant fructum quem sapiens percipit, nempe quòd per sapientiam id obtineat vt possit regibus ministrare, & stare coram magnatibus, vtque liberè possit versari in alienis regionibus & populis propter prudentiam vsu rerum comparatam, aut quòd à principibus mittendus sit legatus in exteris regiones. Cui intelligentiæ fauet quòd Græca non habent per futurum, tentabit, sed *ἐπιγαγε*, tentauit, quomodo & apud Rabanum legitur. At quoniam & præcedentia & mox sequentia describunt ea quæ ad sapientiam obtinendam pertinet, quia fructus obtentæ sapientiæ postea describuntur, magis conuenit etiam his sententijs intelligere significata esse quæ faciunt ad consequendam sapientiam. Ad eam enim obtinendam non satis est legere vel audire sacras literas, earumque expositiones, sed oportet experientiam rerum addere, atque ob id sapientiæ studiosum conuersari apud magnates, eorumque ministerio sese ingerere. Item adire exteris regiones, ad audiendum doctorum disputationes, & probandum regionum mores: quemadmodum regina Saba ex Æthiopia venit Hierosolymam, audiendi Salomonis gratia: & de Solone dicitur intrasse eum Ægyptum è Græcia: & de Platone atque Pythagora scribit Hieronymus eos in terras remotissimas commigrasse pro doctis audiendis. Et idem Hieronymus è Dalmatia Romam, hinc cùm Treuerim & Gallias cum Germania pertransisset, Constantinopolim venit, inde Alexandriam Ægypti, deinde Hierosolymam, idque experientiæ causa, & videndorum audiendorumque virorum magnorum desiderio: quomodo & nunc à studiosis vniuersitates & exteræ regiones cum magno fructu adeuntur. Oportet enim & bona & mala in hominibus tentare & experiri, vt in eis quæ bona sunt sectemur, quæ mala sunt vitemus.

- 6 Cor suum tradet ad vigilandum diluculò ad Dominum qui fecit illum, & in conspectu altissimi deprecabitur.
- 7 Aperiet os suum in oratione, & pro delictis suis deprecabitur.

Quo-

Quoniam præter omnia iam dicta quæ ad comparandam faciunt sapientiam, maximè & imprimis necessaria est frequens ad Deum oratio, quia Deus est qui dat sapientiam, rectè postremo loco etiam de ea prædictis coniungenda subiungit. Etsi enim de ea postremò meminit, tamen significat satis oportere, vt ea primas inter omnia partes obtineat, cum dicit diluculò tradendum cor ad Dominum in oratione, ante scilicet omnes alias actiones, & singulis diebus, vt intelligamus orationem adhibendam in omnibus prædictis, nempe lectione librorum, auditione doctorum, & professione ad extera loca, vt cum fructu hæc fiant. Et sicut in descriptione actionum quibus occupantur artifices, superius dixit in singulis generibus ad quid cor suum tradant, & qua in re vigilent: ita & hic de sapiente dicit, quòd cor suum det ad vigilandum in precibus, significans satis id esse, vel primum & præcipuum eius opus. Bene autem cum Dominum nominat, adiecit; qui fecit illum; insinuans illum solum posse dare sapientiam, qui dedit essentiam. Bene item prius dicit cor tradendum ad deprecandum, & postea subiicit; Aperiet os suum in oratione; quia oportet vt orationem oris præcedat oratio cordis, quæ dum est intenta, non sibi temperat ab orando vocaliter, vnde & internus affectus sæpe magis excitatur. In eo tamen quod dicitur; aperiet os suum in oratione; rectè etiam intelligitur significari quod auidè & multùm desiderabit precando. iuxta illud: Dilata os tuum, & implebo illud. Non solum autè vult Deum precandum pro obtinenda sapientia, sed & pro remissione peccatorum, ne scilicet peccata, sine quibus hæc vita non peragitur, impedimentum præstent dandæ à Deo sapientiæ, quia, vt dicitur Sapientiæ 1. In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.

8 Si enim Dominus magnus voluerit, spiritu intelligentiæ replebit illum.

Coniunctio causalis, enim, Græcis non est, bene tamen addita est, vt intelligatur hic reddi rationem cur orandus sit Deus & pro sapientia, & pro peccatorum remissione, nempe quia sapientiæ perceptio pendet à Domini voluntate, quæ ad dandum sapientiam inclinatur, si ita precemur pro sapientia, vt simul deprecemur pro venia, iuxta illud Iacobi: Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter. hoc est ergo quod hic dicitur: Sapientiæ studiosus orabit assidue Deum, quia si Dominus ille, qui magnus est & omnipotens, & ob id facile quiduis præstare potest, voluerit, volet autem si vt oportet rogetur, affluenter orantem sapientia donabit.

8 Et ipse tanquam imbres mittet eloquia sapientiæ suæ, & in oratione confitebitur Domino.

Postquam ostendit quibus rationibus sapientia paretur, & à quo datur, describit iam pulchræ obtentæ sapientiæ fructus. Et primum dicit,

cit, quod qui iam Dei dono repletus est sapientia, non eam in seipso continebit, sed eloquia sapientiae suae de se diffundet tanquam imbres, hoc est, copiose & largiter, quod imprimis faciet erga Dominum, quem sanctis & sapientibus verbis & orabit, & laudibus celebrabit, ita assidue orans pro his quibus se adhuc indigere agnosceret, ut pro acceptis beneficijs, & praecipue pro sapientiae dono gratias agat Domino, eumque carminibus, hymnis & psalmis laudet & celebret. Bene enim coniunxit Sapiens orationem & gratiarum actionem atque confessionem, dicens; in oratione confitebitur Domino. sicut & Paulus ea saepius coniungit, ut cum dicit: Sine intermissione orate, in omnibus gratias agite. Bene etiam id subiecit illi quod dixit; mittet eloquia sapientiae suae; quia sapientiae eloquia primum in oratione & laude Dei exhibenda sunt. Nam de proferendis sapientiae eloquijs ad aliorum utilitatem postea dicit:

10 Et ipse diriget consilium eius & disciplinam, & in absconditis suis consiliabitur.

Q Vidam relatum, ipse, hic referunt ad Dominum, de quo in fine versus sequentis, ut hic sit sensus: Et ipse Dominus diriget in finem bonum, & prosperabit consilium sapientis & scientiam eius, & in absconditis ac secretis suis eloquijs consilium illi suggeret ut ea intelligat. At magis referendum est relatum, ipse, ad ipsum sapientem, sicut & in praecedenti & in sequenti sententia, ut ipsa tota oratio mollius fluat. In Graecis enim tres sibi continua sententiae incipiunt ab *αυτος*, Ipse, sine coniunctione, &. Unde semper videtur ad eundem, nempe sapientem, referendum idem pronomen in principio positum in nominativo, sicut & idem pronomen in omnibus tribus sententijs in genitivo positum, nempe *αυτου*, magis referendum est ad Deum, ut & in praecedente sententia dicendum fuerat: Ipse iam repletus sapientia à Deo mittet eloquia sapientiae eius, nempe Dei. Et in hac sententia: Ipse iam donatus sapientia à Deo, diriget consilium Dei, & in absconditis illius consiliabitur. In sequenti: Ipse palam faciet disciplinam doctrinae illius. Sensus ergo huius sententiae est: Ipse sapiens non satis habebit sapientiam percepisse, sed consilium Dei quod in scripturis aut alibi didicit, & disciplinam, hoc est, scientiam (est enim Graecè *επιστήμη*) diriget, hoc est, in rectam deducet operationem, atque ad rectam vitae degendae rationem referet: sicque huiusmodi consilium, quantum in se est, rectum faciet: quod qui non sequuntur, quantum in ipsis est depravant. Et in absconditis ipsius Dei consiliabitur; hoc est, in praecipis consilijque vitae, quae in occultis obscurisque quibusdam sententijs sunt posita, atque in occultis iudicijs Dei assidue cogitabit, meditabitur, & consilia sibi captabit. Pro, consiliabitur, enim est *διανοησεται*, quod est, cogitabit, vel meditabitur. Itaque apud nos reciprocum pronomen, suis, pro non reciproco, eius, accipiendum est. Et indicat hic versus fructum

fructum perceptæ sapientiæ, qui pertinet ad eum qui sapiens iam Dei dono factus est. Sequens verò exprimit fructum qui à sapiente ad alios dimanat, cum dicitur:

11 Ipse palam faciet disciplinam doctrinæ suæ, & in lege testamenti Domini gloriabitur.

Non tantum, inquit, per & propter sapientiam perceptam confitebitur Domino, nec tantum sibi sapiens erit, sibi que soli consulat, sed etiam alijs palam faciet institutionem doctrinæ Dei, vel suæ quam à Deo percepit, & iucundum ei erit loqui de lege Dei, gloriabitur que in ea, quod eam Dei dono cognoscat, & alijs eam docere possit, quemadmodum de se Dauid dicit: In labijs meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitijs. *Psal. 118.*

12 Collaudabunt multi sapientiam eius, & vsque in sæculum non delebitur.

Expressit fructus qui ab ipso procedunt sapiente, nunc exprimit fructus sapientiæ, qui ab alijs redeunt ad sapientem, laus scilicet sapientiæ eius cum æterna eius memoria. Non sine fructu, inquit, palam faciet doctrinam diuinam, quia collaudabunt multi sapientiã eius, ea que vsque in perpetuum non delebitur ex animis hominum, sed semper hærebit cum laude in mentibus multorum. Qua in re differt hæc sapientia à sapientia humana, quæ admixtas habens plurimas vel vanitates vel falsitates, cum tempore & cum hominibus mutatur, & tandem falsa deprehenditur, sic que in obliuionem venit, quemadmodum de philosophorum & hæreticorum sectis res ipsa docet.

13 Non recedet memoria eius, & nomen eius requiretur à generatione in generationem.

Non tantum, inquit, tradita ab eo sapientia perpetua erit in mentibus hominum, sed & eius memoria perpetua erit partim apud homines, sed multò magis apud Deum, iuxta illud: In memoria æterna *Psal. 111.* erit iustus. Et nomen eius requiretur per omnes generationes, hoc est, in memoriam reuocabitur ad celebrandum illud, & honore afficiendum, quemadmodum patet in sanctis Prophetis, Apostolis & Episcopis, qui in lege Domini siue docendo, siue scribendo laborauerunt: quos Dominus non tantum in cœlestibus, sed etiam super terram, celebri nomine tantò magis exornat, quantò id minus optauerunt, qui Dei tantum gloriam & salutem suam atque aliorum intenderunt. Quòd si sint quidam, quorum memoria in mundo intercidit, manet tamen illa perpetuò in cœlis, vbi illorum nomen semper requiritur, hoc est, nunquam venit in obliuionem. Rursum autem hic interpretis vertendo, requiretur, declarat se legisse *ἠνεκδιήσεται*, cum Græca modò habeat *ἴσεται*, hoc est, viuet. Sed sensus eòdem recidit.

Sapien-

14 Sapientiam eius enarrabunt gentes, & laudem eius enuntiabit ecclesia.

E Tiam exteræ, inquit, gentes loquentur de ipsius sapientia, quam vel in libris ipsius legunt, vel ab alijs prædicari audiunt, vel denique ex ore ipsius audierunt, & piorum cætus (qui hic ecclesiæ nomine significatur) laudem eius enuntiabit. Prioris partis veritas declarata est in Salomone, cuius sapientiam non solum Regina Saba gentilis admirata ^{3. Reg. 10.} est, sed ut de eo scriptum est, vniuersa terra desiderabat vultum Salomonis, ut audiret sapientiam eius quam dederat Deus in corde eius. Et Ptolomeus Philadelphus circa ea tempora quibus hæc scripta sunt, sapientiam in Hebræorum libris contentam, curauit in linguam Græcam conuerti, ita ut & ab ipso, & à multis Græcis tunc sanctorum virorum scripta & legi inciperent, & in admiratione haberi. Per quæ postea ita commoti sunt plerique ex gentibus etiam ante Christum, sed maxime post Christum, ut se sanctorum cætui adiungeret, & populo Dei, qui hic sine additione aliqua simpliciter dicitur ecclesia, ut mirum non sit quod hoc nomen appropriatum nunc sit populo Christiano. Non enim legendum est hic; ecclesia sanctorum; ut quidam legunt, sed absolute, ecclesia.

15 Si permanferit, nomen derelinquet plusquam mille: & si requieuerit, proderit illi.

M Alè hic ferè ab omnibus legitur; Si permanferit nomen eius; ut, nomen, sit suppositum verbi, permanferit, & sit sensus: Si permanferit nomen eius, derelinquet post se plusquam mille discipulos, hoc est, multos. Ex Græcis enim constat legendum sine pronomine, eius, &, nomen, suppositum esse verbi, derelinquet: in verbo autem, permanferit, subaudiendum, sapiens, atque sic multa etiam habent scripta, ut sit sensus: Si sapiens permãferit in vita, relinquet sibi nomen plusquam mille, hoc est, celebrior erit multis: & si requieuerit, hoc est, vita hac defungatur ac moriatur, hoc ipsum proderit illi, tum quia fama nominis eius crescet post mortem ut frequenter fit, & in sacris doctoribus accidere videmus, tum quia pro amissa vita hac corporali, vitam consequetur æternam. Pro; proderit illi; Græcè est *ἡμωὶ ἀεὶ ὄν*, hoc est, acquirere sibi, nempe famam & nomen. Significatur ergo sapientem celebrem fore & in vita & post mortem. Quædam Græca partes inuersas habent hoc modo: Si requieuerit, nomen derelinquet plusquam mille: & si permanferit, acquirere sibi. Quæ distributio conuenientior est, quod morienti melius competat relinquere nomen, post se scilicet: & viuenti competit acquirere sibi nomen & famam. Sicut tamen noster vertit, ita habet exemplar Germanicum.

16 Adhuc consiliabor ut enarrem, ut furore enim repletus sum in voce.

NOui hic argumenti exordium est. Post multa enim dicta, superioribus alia adiecturus, quasi resumpto spiritu, præparat lectorem, & attentum facit ad sequentia: in quibus imprimis hortatur ad celebrationem & considerationem operum Dei. Pro; consiliabor vt enarrem; Græcè est, ἐτι ἐξνοηδῆς ἐν διηγήσει, adhuc meditatus enarrabo, hoc est, ego præter iam à me dicta, adhuc alia enarrabo quæ meditatatus sum. Sensus ergo nostræ lectionis est: Ego adhuc intra me consultabo & meditabor, vt quæ meditatatus sum animo, enarrem & exponam voce. In sequenti parte pro, furore, Græcis est διχομυρία. Quam dictionem quidam interpretantur semiplenam lunam, quasi diuisam lunam, à διχο, quod diuisim significat, intelliguntque hunc sensum: Quoniam repletus sum sicut luna semiplena, cupiens scilicet semper in continuo augmento proficere ad perfectum. Alij intelligunt significare lunam plenam quasi duplam lunam, vt significet Sapiens se plenum esse sapientia & cogitationibus instar lunæ plenæ. Noster legit μανία, quod furorem significat, & est sensus: Adhuc enarrare pergam quæ mente concipio, quia velut furore repletus sum, ita vt me à dicendo continere non valeam, spiritu me incitante & commouente ad loquendum, ficut commouentur furore correpti. Simile est illi quod est in Iob: Plenus sum sermonibus, & coarctat me spiritus vteri mei, loquar & respirabo paululum. Et Ieremias ait: Factus sum quasi vir ebrius, & quasi homo madidus à vino, à facie Domini, & à facie verborum sanctorum eius. & rursum: Dixi, non loquar vltra in nomine Domini. Et factus est in corde meo quasi ignis exæstuans, claususque in ossibus meis, & defeci ferre non sustinens. Sequitur in libris nostris; In voce dicit. Quod vt obscurum est, eo quòd verbum non habeat suppositum: ita nihil ei in Græcis correspondet, & variè admodum legitur. Quidam enim habent cum coniunctione: Et in voce dicit. Alij sine coniunctione: In voce dicit. Quidam, dixit. Et intelligitur suppositum vel spiritus internus, vel sapiens. Vnus codex habebat correctum in margine, Dicam. quæ lectio tolerabilior esset. In speculo Augustini legitur: In voce dicito. Rabanus tantum habet: Vt furore enim repletus sum in voce; sine verbo, dixit vel dicit. Quæ lectio cum sit aptissima, & tanti authoris, per quem multa in hoc libro corrigi meritò debeant, iure hic amplexanda est. Videri enim omnino potest verbum, dicit, in margine primum ascriptum ab aliquo, qui notare voluit hic Sapientem sic dicere, deinde textui insertum esse.

Iob 32.

Ierem. 23.

Ierem. 10

17 Obaudite me diuini fructus, & quasi rosa plantata super riuos aquarum fructificate.

PRo, diuini fructus, est ἡ οἰ ἁγίου, hoc est, filij sancti, quo nomine appellat Israëlitas & qui sunt de populo Dei, quorum est proprium dignis

dignis laudibus Deum celebrare. Rectos enim decet collaudatio. Hortatur enim in sequentibus ad laudem Dei, similitudine rerum suauissimarum atque odoratissimarum, significans illam Deo esse gratissimam, si bono animo atque iudicio, Deo tribuatur. Ad hoc enim significandum, pertinent quæ hic adhibentur similitudines rerum boni odoris, nempe ut ex animo Deum dignis laudibus celebrando, velut bonum odorem de nobis Deo offeramus. Illud enim esse gratissimum Deo sacrificium, fragrantissimi odoris plenissimum. Quod ergo dicitur; quasi rosa fructificate; significat suauem Deo odorem per confessionem exhibendum instar rosæ odoriferæ. Sic & in sequentibus.

18 Quasi libanus odorem suauitatis habete, Florete flores quasi lili-um, & date odorem, & frondete in gratiam.

Libanus, non pro monte hic positum est, sed pro thure. Florete flores; dictum est pro producite flores. Frondere in gratiam, est ad gratiam frondere, grataque ac iucundas frondes proferre. Allegoria autem quæ est in his verbis explicatur sequentibus versibus, quibus iam exponitur quod dictum est sub ænygmate.

19 Et collaudate canticum, & benedicite Dominum in operibus suis.

20 Date nomini eius magnificentiam, & confitemini illi in voce labiorum vestrorum, & in canticis labiorum & citharis.

Collaudare canticum, est laudando canticum proferre. Dare nomen eius magnificentiam, est magnificè illum laudare, & magnificentiam illi carminibus attribuere. Confiteri illi in voce, est illum laudare, & agnoscere verbis, illius beneficia. multis enim verbis ad inculcationem idem dicitur.

21 Et sic dicetis in confessione: Opera Domini vniuersa bona valde.

Post adhortationem ad laudem Dei, rectè etiam formam celebrandi Deum præscribit, paucissimis verbis imprimis complexus in quo summa laudis diuinæ comprehenditur, ac deinde per partes illud explicans: ac primùm quidem incipit à commendatione bonitatis ipsius. Nihil enim magis Deum commendat, quàm quod de eo dici potest, vniuersa eius opera esse bona, & bona valde: ita ut in eis non solum nihil sit reprehensibile, sed etiam singula ob vtilitatem suam & ornatum summè sint laudanda. Id autem de nullo hominum dici potest, cum nemo sit, qui etsi multa habeat laude digna, non tamen etiam habeat quædam reprehendenda. Deinde bene peculiariter monet in confessione & laude Dei dicendum: Vniuersa opera Domini esse valde bona, quia qui hoc sibi persuasum habet, is ut munitus erit contra omnem murmuratiõem in Deum: ita facilè ex animo Deum semper celebrabit, atque lauda-

laudabit. Cùm enim plerique sentiant quædam sibi molesta, difficile multis persuadetur omnia Dei opera bona esse valde. Loquitur autem non tantùm de operibus creationis, de quibus dicitur: Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona; sed etiam de operibus gubernationis mundi & hominum, de quibus etiam in sequentibus agit. Additur in Græcis; & omne præceptum eius in tempore suo erit; hoc est, quicquid iusserit & voluerit fieri, suo tempore erit, nec quisquam eius voluntatem impedire poterit. Quo iam significatur eius omnipotentia, sicut superiori parte eius bonitas, à quibus duobus Deus dicitur Optimus Maximus: demonstraturque sic nihil in Deo esse reprehensibile, vt nihil in eo quod vult impediri possit. Quæ duo imprimis Dei magnificentiam & perfectionem declarant. Eius potentiam per insigne exemplum sequens ostendit sententia.

22 In verbo eius stetit aqua sicut congeries, & in sermone oris illius sicut exceptoria aquarum.

MEmorat quod in mari rubro atque in Iordane factum est, quando ad iussum & voluntatem Domini, contra naturam suam stetit aqua fluens instar alicuius congeriei & acerui: & in sermone oris illius, hoc est, per voluntatis eius imperium facta sunt sicut exceptoria aquarum, hoc est, factum est vt aquæ containerentur sicut quæ in exceptorijs & receptaculis conseruantur. In hoc versu quidam legunt cum coniunctione causali; In verbo enim eius; sed melius omittitur coniunctio, quam vt non habent Græca, ita nec Rabanus, nec pleraque scripta.

23 Quoniam in præcepto ipsius placor fit, & non est minoratio in salute illius.

PRO, placor, est *in dicitur*, hoc est, beneplacitum. Rabanus & quædam scripta habent, placatio. Sensus ergo est, quod cùm ipse vult & iubet, fit quod pro salute suorum ei beneplacet: & cùm ipse saluare statuit & incipit, nemo est qui salutem ipsius imminuere possit. Hoc enim est quod significat illud; Non est minoratio in salute illius; cùm Græcis fit; Et non est qui minuat salutem eius. His ergo ostendit eius omnipotentiam. Eius deinde omniscientiam describit versibus sequentibus, cùm dicit:

24 Opera omnis carnis coram illo, & non est quicquam absconditum ab oculis eius.

25 A sæculo vsque in sæculum respicit, & nihil est admirabile in conspectu eius.

PRimum quidem dicit, peculiariter coram Deo esse opera omnis carnis, hoc est, omnis viuentis vel hominis, hoc est, illi ita esse nota, velut nota sunt nobis quæ ante oculos nobis sunt, quia id maximè persuasum nobis esse cõuenit quod omnia nostra opera Deo sint cognita.

Deinde generaliter dicit; & non est quicquam absconditum ab oculis eius. Iam ne putetur praesentia tantum videre, sicut nos oculis nostris tantum quae coram sunt videmus, subjicit; A saeculo usque in saeculum respicit; significans eum & praeterita omnia & futura cognoscere, imò in vno aeternitatis instanti semper praesentialiter cuncta intueri, & quae praecesserunt, & quae secutura sunt. Cumque sic omnia respiciat, nihil tamen est in omnibus illis, quod sit mirabile in conspectu eius: quia nihil fit supra eius potentiam, nihil praeter eius voluntatem & dispositionem, nihil quod ipse arduum ducat atque difficile.

26 Non est dicere; Quid est hoc? aut quid est istud? omnia enim in tempore suo quaerentur.

Dixit nihil esse mirabile in oculis Dei. Cum autem multa in operibus Dei sint mirabilia in oculis nostris, multaque sint quorum causas & rationes ignoremus, commodè nunc monet ne vel nimia curiositate inquiramus omnium factorum Dei causas, vel quia earum causas & usum ignoramus, contemptim de eis loquamur, quasi in eis pleraque sint superuacanea & inutilia. Ideoque dicit: Non licet dicere de operibus Dei per contemptum; Quid est hoc aut istud? hoc est, ad quid haec sunt facta, quemue usum aut fructum habent, etsi enim multarum rerum usus ignoretur, tamen omnia suo tempore quaerentur, tanquam alicui usui convenientia, aut necessaria, nihilque est quod non sit aliquo tempore desiderandum & optandum propter utilitatem quam habet: nihil item est quod non ad vniuersi decorem & ornatum suo tempore requiratur ut sit. Potest & sic accipi, ut dicat omnia suo tempore quaerenda, quia omnia suo tempore cognoscantur & manifesta erunt, ut quia omnis inquisitionis finis, est ipsa inuentio & cognitio per metalepsin Hebraicam, qua prius pro posteriore sumitur, quaerere, accipiatur pro, inuenire, & cognoscere: quemadmodum cum de Deo dicitur, quod interroget iustum & impium; significatur eum cognoscere vtrumque.

Psal. 10.

27 Benedictio illius quasi fluuius inundauit, & quomodo cataclysmus aridam inebriauit:

28 Sic ira ipsius gentes quae non exquisierunt eum, haereditabit, quomodo conuertit aquas in siccitatem, & siccata est terra.

ITa hos versus distinguendos Graeca docent. Contra verò ferè sic distinguuntur, ut ira Dei comparetur cataclysmo, quia per cataclysmum putatur significari diluuium tempore Noë mundo inductum, quod potius comparandum est irae Dei quam eius benedictioni. Verum dictio, cataclysmus, non illud tantum significat diluuium, cui non bene conuenit inebriare terram, quod innuit beneficium terrae praestitum, sed etiam quamuis inundationem, quae siccae terrae inducta adfert ei fertilitatem: vnde bene comparatur benedictioni diuinæ, sicut & flu-

& fluuius inundans. Quibus comparationibus significatur, quòd benedictio, hoc est, beneficentia diuina ita solet abundè electos recreare cùm visum ei fuerit, sicut inundans fluuius, aut quæuis alia aquarum inundatio sitibundam siccamque terram solet inebriare, & humore replere ad reddendum eam frugiferam. Contrà ira Dei, eiusque seueritas & ultio in gentes incredulas, comparatur conuersioni aquarum in siccitatem, vel, vt habent Græca, in falluginem, hoc est, cùm Deus efficit vt vbi erat aquarum copia, fiat siccitas, & sterilitas, quia in eis quibus Deus irascitur, sublato omni gratiæ eius humore, maxima fit siccitas, & ad bonum aliquod proferendum sterilitas. Itaque his sententijs, sicut & sequentibus, ostenditur quomodo differenter se Deus habeat erga electos & reprobos: quanquam sit efficax eius tum beneficentia, tum seueritas, misericordia atque iustitia. Patet ex dictis particulam similitudinis, Sic, cùm dicitur; Sic ira ipsius; non respondere præcedenti comparatiuæ dictioni, Quomodo, sed sequenti. In priori sententia legendum esse potius per præteritum, inundauit, quomodo habet Rabanus, Græca docent, quæ habent *ἔκλυψε*. Cui & respondet in secundo membro verbum, inebriauit. In secunda sententia dicitur, iram Dei hæredituram gentes, quia illa ipsas imperpetuum est possessura, & occupatura, idque potissimum in futura vita, quando omnem huius mundi fœlicitatem & bonum Deus in summam conuertet miseriam & calamitatem, vt meritò comparetur conuersioni aquarum in siccitatem.

29 Et viæ illius vijs illorum directæ sunt, sic peccatoribus offensiones in ira eius.

PRO, vijs, Græcè est *τοῖς ἰσίοις*, hoc est, sanctis vel pijs: & pro, offensiones, est *προσέμματα*, hoc est, offendicula. Itaque Græca incundum habent sensum; Viæ Dei sunt pijs rectæ, sic peccatoribus sunt offendicula. hoc est, pijs placent viæ Domini, easque approbant: at eadem viæ Domini displicent peccatoribus, eisque offenduntur, & in illas impingunt. Sic & Psalmista dicit: Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas requirentibus testamentum eius & testimonia eius. Psal. 24.
Videri posset interpretem vertisse, pijs, non autem, vijs, nisi adderetur, illorum: vnde magis est verisimile ipsum in Græcis pro, *τοῖς ἰσίοις*, legisse *ταῖς ἰσίοις*, hoc est, vijs. Additum relatiuum, illorum, referri debet ad eos in quos benedictio Dei inundat. In superioribus enim duobus versibus insinuauit duo hominum genera, alterum ad quos pertinet Dei benedictio, alterum ad quos eius ira. de quibus duobus generibus aliquot sententiæ sequuntur. Dicitur ergo quòd viæ Dei sunt directæ, hoc est, rectæ vijs bonorum, quia ipsi suis actionibus suâque vita declarant se probare vias Dei, hoc est, & madata eius quæ hominibus præcepit, & vniuersa eius facta atque iudicia quibus mundum gubernat, dum ei sedulam sine murmuratione obedientiam præstant. Peccatoribus autem

bus aut viæ Domini sunt offendicula & scandala, quia impingunt & in eius mandata quæ ipsis maioris lapsus sunt occasio, & in illius facta atque iudicia, contra quæ murmurant tanquam iniusta. Id autem fit in ira eius, nimirum quòd eius gratia destituuntur, qua de his quæ bona sunt rectè sentire valerent.

30 Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona & mala.

GRæca tantùm habent in secundo membro; sic peccatoribus mala; ita vt omnino expungendæ videantur duæ illæ dictiones, bona &, quanquam illa inueniantur in omnibus quæ ad manum erant scriptis. Omnino enim contrarium est sequenti declarationi, vt peccatoribus bona tribuantur, cùm apertè mox dicatur, omnia impijs & peccatoribus in mala cõuertentur. Porrò bonis bona creata sunt ab initio mûdi, tum quia eis ab origine mundi decreta sunt premia vitæ æternæ, iuxta illud: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum ab origine mundi, tum quia & quæ in initio mundi creata sunt, & quæcunque eis eueniunt, etiam quæ videntur mala esse, ex Dei constitutione eis cedunt in bonum, iuxta illud Pauli: Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti. Sic nequissimis, hoc est, peccatoribus (superlatius enim propositio positus est) mala sunt ab initio creata, tum quia eis decreta sunt ab initio demeritorum suorum supplicia, tum quia per Dei reprobationem futurum erat vt omnia etiam quæ per sese bona sunt, eis in eorum malum cederent propter eorum abusum. Si quis omnino retinere velit receptam lectionem, legendo; Sic nequissimis bona & mala; cum Rabano intelliget dici nequissimis non tantùm mala, sed etiã bona creata. Bona, si se conuerterint à peccatis suis, & egerint poenitentiam: mala autem, si perseuerauerint in errore & delictis suis. Is tamen sensus proposito parùm conuenit, quòd Dionysius bene se aduertisse declarat, dum exponit: Nequissimis bona & mala, hoc est, prospera & aduersa cedunt eis in mala. Liranus sic: Nequissimis bona & mala, quia illa quæ natura sua bona sunt, facta sunt eis nociua propter abusum. Sed hæ explicationes non bene conueniunt literæ. Quod hac sententia dicitur, declaratur in sequentibus.

Matt. 25.

Rom. 8.

31 Initium necessariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis, & ferrum, sal & lac, & panis similagineus, & mel & botrus vux, & oleum & vestimentum.

ENumerat ea quæ potissimùm ad sustentandam vitam hominum sunt necessaria, proinde dictio Græca ἀρχα, quam noster vertit, initium, verti potius etiam hic debuisset, principatus vel summa, vt sit sensus: summa rerum necessariarum vitæ hominum hæc sunt, aut inter ea quæ necessaria sunt vitæ hominum, principatum obtinent ista. Itaque, initium, hic

hic rursus accipi vt supra, cum de ape dicebatur: Initium dulcoris habet fructus eius; pro principatu. Enumerantur tantum res ad vitam necessariae, quia in rebus conditis aliae pertinent ad usum vitae necessarium, aliae minus sunt necessariae, pertinentes potius ad voluptatis perfruitionem. Enumerantur autem decem res, sub quibus aliae si quae sunt comprehenduntur. Nam sal, quod in multis libris omittitur, sicut est Graecis, ita est etiam apud Rabanum, & in multis scriptis. Primum ergo loco commemorat duo illa elementa, aquam & ignem, quae humanae vitae imprimis sunt necessaria. Mox additur ferrum, quod ad arandum & omnes penes artes est necessarium. Deinde adduntur quae ad cibum pertinent, sal, lac, panis similagineus, (vel, vt habent Graeca, similago frumenti) & mel. Nec additur de carnibus, quod illae ad delicias potius pertineant, nec ante diluuium putentur in usu fuisse, tanquam non conuenientes naturali cibo hominum. Ea ergo tantum commemorat quae maxime sunt naturalia. Additur pro potu maxime naturali, botrus vuae: pro eo quod reficiendis aegris & lassis corporibus est necessarium, additur oleum: & postremum pro tegendis corporibus, vestimentum. Quorsum autem per partes haec enumerentur, indicat sequens sententia, nempe vt tam varijs rebus in usum hominum creatis, declaretur & quam beneficus sit Deus electis, & quam multis Dei beneficijs impij abutantur. Ideoque subditur:

32 Haec omnia sanctis in bona, sic & impijs & peccatoribus in mala conuertentur.

OMnia, inquit, haec sicut sanctis cedunt in bonum ipsorum, quia recte & cum gratiarum actione eis vtuntur: ita peccatoribus conuertentur in mala, quia illis recte vti nesciunt, sed abutantur in suam perniciem. Simile est quod habetur Sapient. 14. Creaturae Dei in odium factae sunt, & in tentationem animabus hominum, & in musculam pedibus insipientium. Et illud Pauli: Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundum. Sap. 14. Tit. 1.

33 Sunt spiritus qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmauerunt flagella sua.

Postquam dixit ea quae ad usum hominibus communiter data sunt, iustis esse bona, impijs esse mala propter abusum: subiicit de multis malis, quae peculiariter impijs sunt deputata in vindictam impietatis ipsorum, & abusus bonarum rerum. Proinde impertinens est huic loco illa intelligentia, qua plerique hac sententia intelligunt significari spiritus malos & daemones creatos esse a Deo, hoc est, deputatos ad sustinendam vindictam & ultionem quam sua defectione meruerunt, eisdemque per furorem suum, hoc est, per inconuertibilem & obstinatam suam a Deo auersionem, aut potius per furorem quo agitantur contra hominum salutem, confirmare sua tormenta, hoc est, id consequi vt ir-

recuperabiliter damnentur. Hic enim sensus sequentibus non conuenit, quæ ostendunt mala impijs hominibus deputata in supplicium. Itaque sunt qui non improbabili per spiritus ad vindictam hominum impiorum creatos à Deo intelligunt ventos, quos Propheta regius vocat nonnunquam spiritus procellarum, eosque coniungere solet cum igne & grandine: de quibus etiam hic mox subiungitur, canitque hæc
 Psal. 10. impijs præparata à Deo, & illius contra impios parere mandatis. Pluet,
 Psal. 148. inquit, super peccatores laqueos ignis, sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum. &: Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius. Alij hæc intelligunt dici de naturis cælestibus & angelis, qui iustitiæ Dei administri, eius iudicia exequentur. Et quanquam hæc etiam de angelis bonis accipi possint, quia & per eos Deus insignes clades exercere solet, vt patet ex his quæ scriptura memorat facta in Ægypto, in exercitu Sennacherib, atque antea in Sodomis: magis tamen videtur hic locus accipiendus de angelis malis, quia hi peculiariter creati sunt, hoc est, deputati ad vindictam impijs inferendam. Postquam enim sese homines illis per peccatum submiserunt, iusta Dei ordinatione traditi sunt eis ad torquendum eos tum in hac, tum in futura vita, saltem ante iudicium. De his dicitur quod in furore suo confirmauerunt tormenta sua, quia cum eis Dei iussione permittitur furere, firmiter & constanter exequentur tormenta quæ iussi sunt impijs inferre, ita vt nemo ea impedire valeat. Quædam Græca non habent *ἐν τῷ θυμῷ*, sed *ἐν τῷ θυμῷ*, hoc est, tormenta eius, nempe Dei, hoc est, quæ Deus per illos infligere statuit. & redit sensus eodem. De istis subditur:

34 In tempore consummationis effundent virtutem, & furorem eius qui fecit illos, confundent.

TEMPUS consummationis, vocat tempus quo Deus decreuit aliquos consumere & perdere. Pro, confundent, Græcis est, *κονάσουσι*, hoc est, sedabunt & quiescere facient: proinde conuenientior est lectio quam reperi in vno codice antiquissimo, qui habebat, placabunt. Placatur enim furor Domini, cum executæ est ultio definita. Vnde Ezech. 5. dicitur: Complebo furorem meum, & quiescere faciam indignationem meam in eis, & consolabor. Itaque sensus est: Cum tempus internecionis adierit, effundent suam fortitudinem in impios, abundè suam in illos fortitudinem declarabunt, sicque sedabunt & placabunt furorem eius qui ad vindictam eos creauit & deputauit. Verbum, creandi, optimè quadrat in spiritus procellarum, vtpote qui ad hoc excitantur vt impios perdant. Alioqui, creare & facere, accipi debet pro, deputare: Si verò retinere placet verbum, confundent, sensus est: confundent furorem Dei, hoc est, cum magna rerum confusione exequentur Dei furorem, omnia inuoluentes & perturbantes. Spiritibus vindicantibus adduntur & alia.

Ignis

35 Ignis, grando, fames & mors, omnia hæc ad vindictam creata sunt.

36 Bestiarum dentes, & scorpionum & serpentes, & rhompha vindicans in exterminium impios.

Significat his omnibus Deum vti in vindictam & perditionem impiorum, quæ Dei voluntatem impletura & lubenter & infallibiliter, significat, cum subiicit per quod sententia adhuc pendens absoluitur.

37 In mandatis eius epulabuntur, & super terram in necessitate præparabuntur, & in temporibus suis non præterient verbum.

Epulabuntur, positum est pro exultabunt & gaudebunt, quia epulæ cum gaudio sumi solent. Græcis est ἐμφανθίζονται, lætabuntur. Tribuit autem Sapiens per prosopopœiam his creaturis gaudium & obedientiam mandatorum Dei, significans & nequaquam lentè Dei voluntatem per ea implendam, & sine omni impedimento. Cum autem de malis quæ impijs propria sunt hic sit sermo, videtur nōmine mortis intelligenda vel mors immatura & violenta, vel pestis & mortalitas, vt hic coniungantur quatuor illæ vltionis diuinæ species, quæ apud Prophetas coniunguntur aliquoties, vt Ezechielis 5. Immittam in vos famem & bestias pessimas vsque ad internecionem, & pestilentia & sanguis transibunt per te, & gladium inducam super te. Et cap. 14. vbi quatuor hæc plagæ prolixius describuntur, sic tandem dicitur: Et si quatuor iudicia mea pessima, gladium, & famem, ac bestias malas, & pestilentiam immiserō in Ierusalem, &c. De his ergo & alijs præcedentibus quæ pertinent ad fructuum terræ deuastationem, hic dicitur quòd super terram præparabuntur à Deo in necessitate, hoc est, cum necesse erit opera illorum vti, & in constitutis sibi à Deo temporibus, non præteribunt verbum Dei, eiusque mandatum, iuxta illud: Omnia seruiunt tibi. Simili modo describitur in Sapientiæ libro vltio impijs inferenda in nouissimo die, cum dicitur: Armabit creaturam in vltionem inimicorum, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Ibunt directæ emissiones fulgurum, & à petrosa ira plenæ mittentur grandines, excandescet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter. Contra illos stabit spiritus virtutis, & tanquam turbo venti diuidet illos.

38 Propterea ab initio confirmatus sum, & consiliatus sum, & cogitavi, & scripta dimisi.

Quia, inquit, sic se res habet vt dixi, nempe quòd omnia opera eius summæ sunt potentiæ, & benignitatis erga bonos, iustitiæ & sequitatis erga malos, ideo ab initio atque iam pridem & firmiter apud

me ita esse statui, & meditata mente ita esse cognoui, id eoque & reliqui scripta ea quæ modò dixi verba, quæ & repeto, vt quæ maximè inculcata esse velim, & quæ summam dictorum continent, nempe quòd omnia opera Domini sint bona, &c. Pro duobus illis; consiliatus sum & cogitavi; vnum est verbum *Διευόησον*, quod iam aliquoties vertit, consiliari, pro meditari & cognoscere. Pro; scripta dimisi; Græcè est, *ἐν γράφῃ ἀφ᾽ ἑαυτῆς*, hoc est, in scriptura reliqui, scilicet quod sequitur, & præcedentis carminis fuit principium.

39 Omnia opera Domini bona, & omne opus hora sua subministrabit.

Legendum est per futurum, subministrabit, quemadmodum legunt Rabanus & Dionysius Græcis consentientes, & suppositum verbi est non, opus, sed, Deus, vt sit sensus: & Deus subministrabit, & in aliquem bonum vsum exhibebit omne opus in hora sua, hoc est, oportuno tempore. Nullum opus faciet cùm erit importunum, sed quicquid facere decreuerit, suo faciet tempore, ideoque necesse est omne eius opus bonum esse. In sensu nō multum differt quod habent Græca; & omnem vsum vel necessitatem tempore suo suppeditabit, hoc est, dabit suo tempore quæcunque vsum & necessitas postulabit.

40 Non est dicere, hoc illo nequius est: omnia enim in tempore suo comprobabuntur.

Non licet, inquit, rationabiliter dicere, vnum operum Dei esse nequius altero, quia nullum illorum operum est nequam, hoc est, reprehensibile aut culpabile. Nam, vt dicit Moyses, Dei perfecta sunt opera. Etsi enim sint quædam Dei opera, quorum rationes & utilitates latent & ignorantur, aut quæ quibusdam noxia videntur aut iniusta, tamen omnia suo tempore declarabuntur & cognoscuntur esse bona, laudemque inuenient, cùm eorum rationes & fructus innotescant, siue hic in hoc mundo, siue perfectissimè in nouissimo die, quando nihil occultum erit quod non sciatur. Nunc enim mirum & iniquū sæpe multis videtur quòd iusti hic affligantur, impij floreat, & prosperè degant. vnde & Ecclesiastes dicit: Hoc vanissimum esse iudico. Et rursus: Hoc est, inquit, pessimum inter omnia quæ sub sole fiunt, quia eadem cunctis eueniunt, vnde & corda filiorum hominum implentur malitia. Verùm horum omnium rationes intelligunt iam ex parte pij, & plenius in futura vita intelligent, cùm ingressi fuerint cum Propheta in sanctuarium Dei, & intelligunt nouissima impiorum. Cùm ergo omnia sint Dei opera bona, concludendo institutam exhortationem rursus repetit quod prius monuit.

Deut. 32.

Eccles. 8.
Ibidè 9.

14 Et nunc in omni corde & ore collaudate & benedicite nomen Domini.

Et

ET nunc, dictum est pro, nunc igitur, postquam scilicet à me edocti estis omnia Dei opera bona esse. Aut sensus est: Etiam nunc, hoc est, rursus ergo, quasi dicat: non satis sit semel id fecisse, sed subinde id faciendum est. Bene coniungit cordi os, & præponit cor, quia & spiritu & voce laudandus est Dominus, sed prius spiritu, idque non frigidè, sed toto corde, hoc est, toto perfectoque affectu.

CAPVT QVADRAGESIMVM.

- 1 Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugū graue super filios Adam,
- 2 A die exitus eorum de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturæ in matrem omnium.

Postquam celebrauit opera Dei, subiungit de misera conditione vitæ humanæ, indicans & rationes cur eam omnes æquo animo ferre debeant, & eam miseriam magis pertinere ad impios quàm ad pios, quos præ illis felices esse insinuat, etiamsi communem ex parte aliqua cum illis miseriam patiantur. Primum ergo dicit, occupationem magnam, hoc est, negotium, molestiam, & inquietudinem magnam, (est enim Græcis ἀσολία) creatam esse, hoc est, deputatam omnibus hominibus, & graue iugum, hoc est, pondus & grauem molestiam super omnes eos qui ex Adam originem ducunt. Idque non pro breui aliquo tempore, quasi aliquando in hac vita ab hoc onere & molestia liberi esse possint, sed à die exitus eorum de ventre matris eorum, hoc est, iam inde à primo sui ortus die, vsque in diem sepulturæ in matrem omnium, hoc est, vsque ad vltimum vitæ diem, quo in terram communem omnium parentem reuertuntur. Idem significat Iob, dicens: Iob 7. **M**iseria est vita hominis super terram. &: Homo natus de muliere breui Ibid. 14. **V**iuens tempore, repletur multis miserijs. Qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet. Indicat autem hic locus, præter apertam literam, duo ob quæ merito miseria huius vitæ (quam experimur quàm magna sit & grauis) sine murmuratione sit à pijs perferenda animo patienti. Primum, quia omnibus sine exceptione hæc definita est, etiam paruulis innocentibus. solent enim communia mala minus affligere. Secundò, quia dum vocat omnes homines filios Adam, insinuat omnes hanc miseriam pati, eò quòd ex Adam peccatore progignuntur, ex quo & peccatum & miseriam peccato debitam contrahunt per generationem: sicut ex eodem, si non peccasset, & iustitiam, & cum iustitia libertatem ab omni malo per generationem obtinuissent. Patienter ergo ferenda sunt quæ iusto Dei iudicio ob peccatum patimur. Vnde non malè D. Augustinus quibusdam locis, & potissimum libro 5. Hypognostr. per iugum Ll v
graue,